

ZAPAD 2017, THE AFTERMATH

Door: Victor A.C. Remouchamps. Luitenant-kolonel der Artillerie (b.d.)

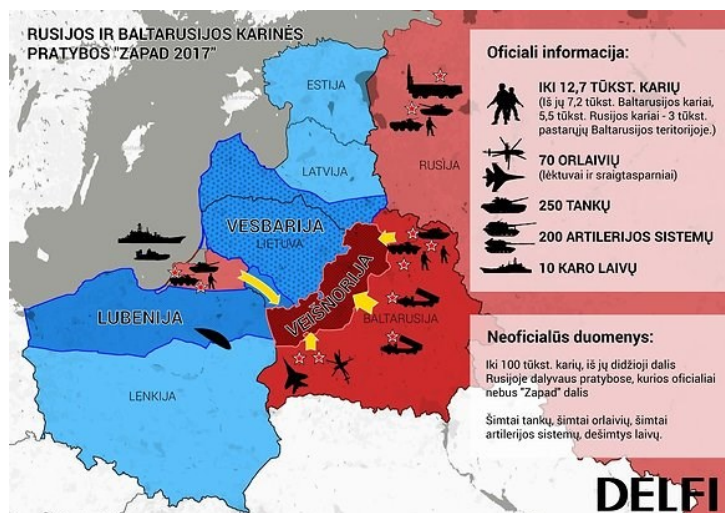
Politiek en militair analist

Oktober 2017

Inleiding

ZAPAD 2017 ligt alweer een paar weken achter ons en een scherpe evaluatie van zin en onzin van deze gecombineerde Minsk-Moskou oefening is nog niet in de openbaarheid verschenen. Natuurlijk is er geschreven over het doel van de oefening en het is niet verrassend dat een uitleg - afhankelijk van de politieke resp. militaire interesse en achtergrond van de lezer en van de auteurs - ver uit elkaar kan liggen.

De officiële uitleg van Minsk en Moskou

Globaal oefeningsverloop ZAPAD 2017. (bron: www.delfi.lt)

Regeringswoordvoerders in Minsk en Moskou ontkenden met klem de door Westerse politici en media genoemde aantallen militairen en materieel, die deelnamen aan ZAPAD 2017. Het waren er geen 100.000 zoals de Duitse minister van Defensie het publiek heeft laten weten, maar slechts 12.700, waarvan rond de 10.000 (7.000 uit

Belarus en 3.000 uit de RF) zich op Belarus grondgebied hebben geconcentreerd op het behalen van vastgestelde oefeningsdoelen. Het restant zou oefenscenario's op drie Russische oefenterreinen in het westen van de RF uitvoeren. Daarnaast participeerden 70 stuks vastvleugelige - en rotorluchtplatformen, 250 gemechaniseerde, gepantserde grondplatformen, 200 artillerievuurmonden en 10 schepen van de Baltische vloot. Volgens de woordvoerders had de oefening een defensief karakter en was niet gericht tegen een specifiek land of internationale organisatie.

Bij de bovenstaande tekst moet een aantal kanttekeningen geplaatst worden. Primair, dat aantallen weinig zeggen over gevechtskracht. Wanneer in de beschouwing de opgegeven sterkte voor KAVKAZ 2008 - rond de 7.000 - wordt meegenomen, waarmee Moskou er in slaagde om twee enclaves op Georgisch grondgebied te bezetten en een Russische eenheid oprukte tot posities even ten noorden van Tbilisi, dan zeggen alleen aantallen niet veel. Wanneer evenwel de mogelijkheden van de ontplooiende gemengd Russisch-Belarussische troepenmacht bestudeerd worden, gaat het niet over aantallen maar over stootkracht - een combinatie van vuurkracht, mobiliteit en operationeel tempo - en geoefendheid in operationele concepten als *Initial Entry Operaties* (IEO) en traditionele gevechtsvormen,

eventueel gecombineerd met vierdimensionaal aspecten als luchtsteun, maritieme landing, luchtmobiele en luchtlandingsoperaties, Informatie-Operaties en ondersteunende functies die gevechtskracht op het gewenste sterkte kunnen brengen en houden.

De tweede kanttekening betreft het op het oog defensieve scenario. Dat scenario vertoont veel gelijkenissen met reactie-actie resp. defensieve-tegen-offensieve Koude Oorlog scenario's op de Noord Duitse Laagvlakte. Net als NAVO-strategen hanteerden de Kremlin denkers toentertijd het uitgangspunt dat de andere partij een agressieve instelling heeft, zich altijd voorbereidt op een verrassingsaanval en al snel na het uitbreken van de gevechtshandelingen in het grensgebied naar het kernwapen zal grijpen. ZAPAD 2017 volgde een soortgelijk en weinig verrassend script.

De derde kanttekening concentreert zich op de term *extremisten* die het gebied van Belarus en RF binnendringen. Het oefeningsscenario bleek zich toe te spitsen op de uitschakeling van hordes extremisten die op het territorium van Belarus en Oost Pruisen zouden zijn doorgedrongen om aanslagen te plegen, die de stabiliteit van Belarus en Oost Pruisen moesten aantasten, en "democratisch" gekozen regeringen wilden omverwerpen. De politieke leiding veronderstelde dat die extremisten door *derden* (duidelijk is dat hier NAVO-lidstaten bedoeld worden) op diverse manieren gesponsord werden. In de ogen van Moskou zijn alle staten en organisaties die de veiligheid of het bereiken van politieke doelen van resp. door de RF in gevaar brengen dan wel doorkruisen, 'extremisten'.

De vierde kanttekening betreft het zwaartepunt van het oefeningsscenario en de plaats waar dat zwaartepunt gelegd is. Niet in het zuiden of westen van Belarus, maar in het noordwestelijke grensgebied met de Baltische staten. Niet verrassend dat in het scenario is vastgelegd dat extremisten vanuit de Baltische regio de gefingeerde grensstaat in de invloedssfeer van Moskou, binnendringen

Helaas konden, beter gezegd wilden, woordvoerders een aantal operationele bewegingen die ogenschijnlijk geen deel uitmaakten van ZAPAD 2017, maar wel gelijktijdig plaats hadden, niet verklaren. De eerste betrof het 1ste Russische tankleger (MD Centrum). Middels een fictief telegram kreeg de eenheid opdracht op een operationele wijze in westelijke richting te verplaatsen (in militaire termen een tactische verplaatsing, mogelijk overgaand in een opmars, eindigend in een offensief) om Russische eenheden te versterken, die binnen het raamwerk van ZAPAD 2017 werden geoefend in het grensgebied. Hoewel die opdracht werd herroepen, bevestigden de **te snelle** reacties van de betrokken eenheden, dat zij vooraf geïnformeerd en in het verlengde optimaal voorbereid waren. Bovendien bevestigde hun reacties dat een belangrijk deel van de Russische grondcomponent in passieve zin deel uitmaakte van het scenario van ZAPAD 2017.

De tweede parallelle ontwikkeling betrof de informatie dat vier Chinese oorlogsschepen in Wladiwostok waren gearriveerd om met Russische marineschepen een maritieme operatie te beoefenen. Die informatie is blijkbaar - in de brei aan sturende informatie over ZAPAD - voor waarnemers en media verloren geraakt. Die operationele beweging is gelet op het spanningsveld binnen en rond Noord Korea, een opmerkelijke stap te noemen.

Er waren meer niet door Moskou en Minsk vermelde operationele bewegingen die samenvielen met het oefenscenario van ZAPAD. Op de Zwarte Zee bij de Krim voerden (delen van) de Zwarte Zee vloot maritieme oefeningen uit en ergens op de Noordzee

bestreden 10 onderzeeërs, 20 oorlogsschepen en 5.000 man van de Noordzeevloot vijandelijke (lucht)strijdkrachten. Vermoedelijk om te voorkomen dat de doorgangen naar de Oostzee door NAVO gebruikt zouden kunnen worden om versterkingen naar de Baltische regio te sturen.

Evaluatie van het scenario

De naam van de oefening verraadt uit welke richting de veronderstelde dreiging voor de gemengde strijdmacht komt: ZAPAD betekent "West". Uit een bericht van *The Guardian* en een aanvulling uit officiële Minsk-Moskou bronnen wordt duidelijk wat de rode draad in het scenario van ZAPAD 2017 is.

*Veishnoria,¹ a fictitious region of Belarus, declare independence and attempt to turn Minsk against Russia, with the help of **Nato countries**.... The exercise was to rehearse a purely defensive scenario, that the scale of the wargames was in line with international rules, and that allegations it was a springboard to invade Poland, Lithuania or Ukraine were false.*

Voor de accentuering van de NAVO in bovenstaande tekst, bevestigt dat Moskou de NAVO in Russische publicaties nog steeds als een agressieve verdragsorganisatie beschouwt. Niet verwonderlijk dat de genoemde extremisten² van de Westelijke Alliantie volgens Moskou en Minsk hun pijlen gericht hebben op *Veishnoria*.³ Bij hun pogingen om het gebied te bezetten en als springplank voor een vervolgoffensief naar Minsk te kunnen gebruiken, worden ze met wapens en geld gesteund door twee NAVO-lidstaten (*Lubenia*/Polen en *Vesbaria*/Litouwen). Uit het scenario blijkt dat het optreden van de gemengde Minsk-Moskou strijdmacht gericht is tegen een NAVO-lidstaat en tegen de NAVO als verdragsorganisatie. Het script weerspreekt dus de eerder genoteerde opmerking dat de oefening niet tegen een specifiek land of internationale organisatie gericht is.

De eerste oefeningsfase (14-16 september) had - volgens de *The Guardian* journalist ter plaatse - een defensief karakter om in de tweede fase (18-20 september) een meer (tegen) offensieve aard te krijgen. Volgens Duitse media startte de Westelijke Alliantie de eerste fase van het oefenscenario met een offensief over een breed front om *Veishnoria* te bezetten, waarna vervolgens pogingen ondernomen zouden worden om *Veishnoria* los te weken van Belarus. Het uiteindelijke doel zou zijn dat militanten gesteund door de twee geallieerde landen; *Vesbarija* en *Lubenia*, de regering in Minsk omver wilden werpen. De gecombineerde Minsk-Moskou strijdmacht moest het door de extremisten gevormde bruggenhoofd afblokken en de gewenste randvoorwaarden realiseren in termen van

De T 72 tankzware tegenaanval. Foto: www.info.cz

gevechtskrachtverhouding en gunstige terreinomstandigheden voor een succesvol tegenoffensief. Het script van dit scenariodeel speelde zich volledig af op schietterreinen waar gevechtsschietoefeningen werden afgewerkt en oefeningsgebieden waar luchtmobiele en luchtlanding acties werden ontplooid en luchtplatformen hun oefeningsdoelen in een grondlucht bestrijdingsoperatie probeerden

te realiseren. In dat scenario was de inzet van luchtplatformen als Ka52 aanvalshelikopters en Sukhoi SU 24-M jachtbommenwerpers, drones en kruisraketten opgenomen.

In de tweede oefenweek moest een tegenoffensief worden gelanceerd om het bruggenhoofd te elimineren en vervolgens de opmars voort te zetten om de extremisten op het gebied van de ondersteunende staten van de Westerse Alliantie definitief te verslaan. Het behaalde succes moest worden benut om het tegenoffensief door te trekken naar de Baltische kusten van de twee lidstaten van de Westerse Alliantie. Het tegenoffensief vond plaats op het oefeningsgebied *Luschski /Luzhsky* in de buurt van Sint Petersburg en moest, gelet op de aanwezigheid van Poetin, het klapstuk van ZAPAD 2017 worden. Vermoedelijk moesten meerdere brigades tijdens een grootschalige demonstratie van een drie- of wellicht zelfs een vier-dimensionaal optreden met *life fire* aspecten, hun operationele waarde aan de grote leider bewijzen. Uit de foto van de uitgelijnde T-72 tanks blijkt dat het getoonde optreden een demonstratief karakter had.

De invulling van het oefenscenario wijkt nauwelijks af van de invulling die in Nederland en Duitsland tijdens de Koude Oorlog bij grootschalige oefeningen gebruikelijk werd. In de eerste week: oefeningen in kleiner verband op oefen- en schietterreinen in de onderwerpen die ook in de tweede oefenweek bij de grootschalige oefening aan de orde komen. Vermoedelijk zullen in oefengebieden waar manoeuvre-eenheden zich op de tweede oefeningsfase hebben voorbereid - in NAVO-termen uitgedrukt: eenheden ter sterkte een brigade plus⁴ - per gebied de vastgelegde oefeningsdoelen nagestreefd hebben. De gecombineerde Belarus-Russische strijdmacht werd gelanceerd om - in de trant van de bekende Koude Oorlog scenario's - primair het verloren gegane territorium te heroveren en vervolgens de tegenstander op zijn eigen grondgebied definitief te verslaan. Wat dat betreft is er dus niet veel veranderd in het denken van Moskou. Bekende concepten met beter materieel, betere afstemming van grond- en luchtplatformen, betere bescherming van de vierde dimensie en wellicht betere logistiek.

Factoren van invloed

In het artikel dat de effecten van ZAPAD 2017 voorspelde, werd ook een aantal factoren van invloed opgelijnd. Zo heeft de door Zweden geïnitieerde oefening *Aurora 17*, mede gesteund door verschillende NATO landen in de Baltische Zee regio hopelijk duidelijk gemaakt dat de in de vorige eeuw uitgevoerde ontmanteling van de gevechtskracht op Gotland, gezien de groeiende Moskou-provocaties, een onjuiste beslissing is geweest, die in een hoog tempo wordt gecorrigeerd. Met het verhogen van de gevechtskracht in de Baltische regio willen de Scandinavische landen onderstrepen dat zij de doorgangen naar de Baltische Zee permanent willen controleren. Gelet op de Russische inspanningen om tijdens *Aurora 17* de communicatie⁵ doorlopend te verstoren, lijkt het Westen in dat opzicht te zijn geslaagd.

Het voorstel van Juncker om het EU Schengengebied met Servië en Montenegro uit te breiden, is in Moskou vanzelfsprekend slecht gevallen. Als reactie op Junckers uitspraken heeft Moskou voorafgaande aan ZAPAD 2017, onder de noemer *Slavic Brotherhood*, een oefening georganiseerd met troepen uit Belarus en Servië. Onderstrepen dat het "nationale trots" beginsel niet alleen een principe is dat is voorbehouden aan Minsk en Moskou, maar ook diepgeworteld zou zijn op de Balkan en m.n. in het Slavische broederland Servië, was de

belangrijkste doelstelling. Onderstrepen dat ZAPAD 2017 een puur defensieve karakter zou hebben, in strijd met de feiten, bleek een afgeleide doelstelling van die oefening te zijn.

Prognoses

In het eerste deel van de artikelenreeks over het effect dat ZAPAD 2017 op de stabiliteit van Europa zou kunnen hebben, is een aantal prognoses opgenomen. Een van die prognoses was de stellige verwachting dat troepen vanuit Oost Pruisen en Belarus zouden worden ingezet om de Suwalki-opening, de achilleshiel van de NAVO om over land versterkingen naar de Baltische regio te kunnen sturen, is bewaarheid. Op de door de oefeningsleiding verstrekte kaarten waren die opdrachten middels aanvalsassen zichtbaar gemaakt.

Het is niet duidelijk of de prognose dat de oefening Moskou de mogelijkheid bood om zijn militaire aanwezigheid op Belarus grondgebied permanent te versterken, wel of niet juist is. Minsk had de buitenwereld voor de start van ZAPAD meermaals duidelijk gemaakt dat Belarus geen verlengstuk is van het RF Militair District Centrum. Wellicht ten overvloede had Lukashenko benadrukt dat alle eenheden van de RF krijgsmacht na het einde van ZAPAD 2017 naar hun thuisbases zouden terugkeren. Het frequent accentueren dat er geen RF eenheden op Belarus grondgebied zouden blijven, leek na de herhaaldelijk weigering van Minsk om een permanente RF militaire basis op Belarus grondgebied van de grond te trekken, opnieuw een helder signaal dat de relatie tussen de twee broederlanden was bekoeld. Minsk leek op het punt te staan om de in 1996 afgekondigde Unie tussen Minsk en Moskou⁶ op te blazen. Leek, want Minsk gaf Moskou toestemming in de *Ostrovets* regio een in volume en gevechtskracht beperkt garnizoen te stationeren om de in aanbouw zijnde kerncentrale te beschermen. Hoewel het *Ostrovets* garnizoen voor Moskou een uitstekende mogelijkheid was en nog steeds is om zijn militaire aanwezigheid te versterken, is die verwachting nog niet gematerialiseerd. Desondanks twijfelt men bij de NAVO of alle RF troepen inderdaad Belarus grondgebied hebben verlaten. De informatie dat het personeel van het *Ostrovets* garnizoen deel uitmaakte van de Nationale Garde van Sint Petersburg, was de belangrijkste reden om een nader NAVO-onderzoek te starten. Die militairen vallen formeel niet onder het gezag van het Russische Ministerie van Defensie en dus is de uitspraak dat “*alle Russische militaire eenheden weer terug zijn naar hun garnizoenslocaties*” niet in strijd met een eventuele versterking van *Ostrovets* garnizoen.

De prognose dat ZAPAD 2017 Moskou de mogelijkheid zou kunnen bieden om de randvoorwaarden te realiseren voor een geslaagde inspanning om *Novarossyia* van de grond te trekken, is niet uitgekomen. Het achterhalen van de reden is onder de huidige omstandigheden puur giswerk. Wellicht is de medio september aangekondigde NAVO maritieme component,⁷ gestationeerd in het Roemeense Constanza met hoofdtak in de Zwarte Zee, een van de redenen van die Russische terughoudendheid. Een tweede reden zou de NAVO gevechtskracht in het westen van de Oekraïne kunnen zijn, die tijdens ZAPAD 2017 aan de oefening *Rapid Trident*⁸ deelnam.

Conclusies

Op basis van informatie en beelden die door de oefeningsleiding beschikbaar zijn gesteld, kan met enige voorzichtigheid een aantal conclusies getrokken worden. Moskou en Minsk hebben bevestigd dat een gecombineerde troepenmacht met succes een grootschalige

oefening gedurende een week kan uitvoeren. Daarbij moet de kanttekening geplaatst worden, dat het scenario meer een demonstratief dan een echt operationeel karakter bezat, voorbereid was, en de moeilijkheidsgraad aanmerkelijk lager geschat moet worden dan een vergelijkbare gevechtsoperatie.

Uit de berichtgeving in de Westerse media, uitspraken van Westerse politici en zelfbenoemde militaire experts blijkt dat Moskou - binnen de context van zijn hybride inspanningen - met succes het Westen op het verkeerde been heeft gezet wat invulling, strekking van het scenario en deelnemend militair volume betreffen. Opnieuw is het Westen in de "propaganda" en "nepnieuws" val getrapt.

Uit het scenario kan ook worden vastgesteld dat de intenties die Moskou heeft met de Baltische staten, onveranderd zijn gebleven. Ook is duidelijk dat de Russische troepenmacht in Oost Pruisen en op Belarus grondgebied in staat moet worden geacht om binnen 48 uur de Suwalki-opening effectief af te sluiten en daardoor de aanvoer van NAVO grondeenheden naar de Baltische regio te frustreren.

Hopelijk hebben de grootschalige door Zweden geleide oefening *Aurora 17* in de Baltische zee en het op ad hoc basis formeren van een maritieme strijdmacht in de Zwarte Zee, Moskou kunnen overtuigen dat het Westen tegen een toekomstig operationeel optreden in beide maritieme regio's effectief kan en wil reageren.

De woordvoerder van het Min Def van Oekraïne, Viktor Mushenko, liet in een interview met *Reuters* weten dat "*Russia has left troops behind after staging war games in Belarus despite promising not to*". Het is niet de enige keer dat Moskou een loopje met de waarheid neemt. Ook met het aantal deelnemende eenheden aan ZAPAD 2017 heeft Moskou lopen goochelen. Wanneer de eerder genoemde oefeningen bij Wladiwostok, Zwarte Zee en in de Noordzee-regio - die gelijktijdig met ZAPAD 2017 werden gehouden - mee worden genomen in de ZAPAD context, dan loopt het officieel genoemde aantal van rond 13.000 alsnog op naar ongeveer 100.000.

¹ Op kaarten die door de oefeningsleiding verstrekt werd duidelijk dat de gefingeerde staat in het grensgebied van Belarus en de Baltische staten lag. In dat gebied is de bevolking voor een belangrijk deel Rooms Katholiek, in tegenstelling tot de oostelijke Belarussische provincies die overwegend Orthodox zijn. De bevolking in *Veishnoria* gebruikt een eigen oorspronkelijk dialect en zou weemoedig terug kijken op de periode in de geschiedenis waarin *Veishnoria* deel uitmaakte van het vroegere Pools-Litouwse Gemenebest.

² Op basis van informatie uit Moskou identificeren Russische mediabronnen die militanten, extremisten als leden van het *Vrijwilligersleger* van Litouwen, die volgens diezelfde bronnen onder de verantwoordelijkheid van het Litouwse Ministerie van Defensie vrijwilligers traint voor gezagsondermijnende acties tegen buurlanden. In dit geval Belarus.

³ Volgens Oekraïense waarnemers lijkt de toestand in dat gebied veel op die van de Donbas in de lente van 2014. Enige subjectiviteit klinkt in die waarneming door.

⁴ De plus component kan bestaan uit extra manoeuvre eenheden, gevechtssteun in de vorm van genie en vuursteun, luchtverdedigingsmiddelen, rotor en vastvleugelige platformen.

⁵ Bovendien melde een vertegenwoordiger van het Noorse Ministerie van Defensie; Kim Gulbrandsen, dat tijdens de oefening ZAPAD 2017 vanuit Rusland aanzienlijke jamming plaats vond die een deel van het Noorse GPS system voor een periode plat legde.

⁶ De Unie van Rusland en Belarus (Russische: Союз России и Белоруссии [СРБ]; *Sojoez Rossii i Beloroessii* [SRB]), wordt kortweg ook omschreven als Uniestaat, is een supranationale entiteit tussen Rusland en Belarus.

⁷ Schepen van 10 NAVO landen zouden deel uitmaken van deze nieuwe maritieme eenheid. Bovendien hebben twee niet-NAVO bondgenoten Georgië en Oekraïne aangegeven dat ze willen participeren. De grondcomponent van deze maritieme component heeft een gevechtskracht van een brigade en de luchtcomponent is samengesteld uit platformen van UK; Canada en Italië.

⁸ "Rapid Trident" is een jaarlijkse multinationale oefening bedoeld om de strijdkrachten van het Oekraïense Ministerie van Defensie te oefenen en op te waarden tot NATO standaard. De oefening vond plaats van 8 tot 23 september op het militair Peace Keepings centrum bij Yavoriv, in west Oekraïne, vrijwel gelijktijdig met de oefening ZAPAD 2017.